

Een flesje, dat van een wijs man een dwaas, van een idioot een vernuftig mens, van een domoor een slim man kan maken. De gedachte, dat haar kind idioot was.

Enige krankzinnige of moedeloze mensen, die door tegenspoed gefolterd, de dood niet vrezen, maar dezelve zoeken. Men zag mij lachend aan, als waande men mij krankzinnig.

Zij waren waanzinnig van angst. 't Is waanzinnig zich in een dergelijk avontuur te storten. Dat de ene helft der waanzinnigen gek wordt van liefde en de andere van ijdelheid.

Hij is gek geworden, de arme man! Het is om gek te worden. Hij is niet zo gek als hij er uitziet.

Zinneloos spreken (handelen).

550. INBOEZEMEN, INBLAZEN, INPRENTEN, INSCHERPEN.

Een gedachte of een gevoel in de geest en in het gemoed doen opnemen.

Inboezemen wordt hiervoor zowel in gunstige als in ongunstige betekenis gebruikt.

Inblazen heeft meestal een slechte betekenis en wordt gebezigd in toepassing op het heimelijk en arglistig bewerken van iemands geest of gemoed.

Inprenten is door (herhaald) onderricht of vermaan, diep en vast bij iemand doen indringen, zodat hij het niet meer vergeet, er aan vasthoudt, enz.

Inscherpen drukt die gedachte nog sterker uit; het is iemand iets met klem voorhouden, er hem met ernst en nadruk op wijzen.

Iemand vertrouwen inboezemen. Dat het meisje, zonder vaste beginselen van deugd te zijn ingeboezemd, de wereld is ingezonden.

Het is de duivel die het u inblaast, rampzalig kind! Mevrouw Hoogmoed blies het heilige in, dat zij meer was dan ik. (LOOSJES)

Een zoon, die zijn ouders eert, die hun lessen diep in zijn hart inprent. Door hun wijze lessen te horen en in ons geheugen in te prenten.

Hij heeft zijn jongeren uitdrukkelijk ingescherpt, om licht der aarde en zout der wereld te zijn. Zij had hem nog eens goed ingescherpt, welk een verachtelijk individu hij was.

551. INHALEN, ACHTERHALEN.

Iemand die zich op weg of op de vlucht bevindt, van achteren bereiken.

Inhalen drukt dit uit zonder meer, het is gewoon iemand die vooruit is (weder) bijkomen en laat de bedoeling in het midden.

Achterhalen drukt altijd de bijgedachte uit, dat men hem vervolgd heeft met een vijandige bedoeling, hetzij om hem wraak of straf te doen ondervinden, hetzij om hem in de uitvoering van zijn oogmerken te verhinderen.

Nu had hij wat harder moeten lopen om haar in te halen. Wat hij zich ook spoeden mocht, hij werd weldra ingehaald door Aëtius, die hem kort op de hielen gevolgd was. Wij hadden hen weldra ingehaald.

Duizenden, in de verwarring der vlucht gevallen, achterhaald door de woedende vijand. Dan zal haar spoor ook licht te vinden zijn; 't is vreemd, dat gij nog niet op weg zijt om haar te achterhalen. De diif werd achterhaald.

552. INKOMEN, INKOMSTEN, RENTE.

Inkomen is de som, die iemand jaarlijks kan verteren, zonder dat hij financieel achteruitgaat.

Inkomsten zijn iemands ontvangsten uit zijn werkzaamheden of uit zijn vermogen. Hier tegenover staan de uitgaven.

Rente is de opbrengst van vaste goederen of belegde gelden.

Hij heeft een inkomen van twintig duizend frank.

Zij, die binnen het Rijk wonen, zijn belastingsplichtig naar de som van hun jaarlijkse inkomsten.

Zij leven van hun rente.

553. INMIDDELS, MIDDELERWIJL, ONDERTUSSEN, INTUSSEN.

Tussen twee gebeurtenissen.

Inmiddels duidt aan, dat midden in het verloop der ene handeling een andere geschiedde.

Middelervijl drukt uit, dat iets geschiedt gedurende of in de tijd dat iets anders (te voren genoemd of aangeduid) plaats heeft.

Ondertussen en intussen geven te kennen dat er tussen twee handelingen iets geschiedt.

Het gezicht van zijn dienaar bracht hem inmiddels op een gedachte. De diplomatieke gedachtenwisseling tussen Londen en 's Gravenhage werd inmiddels steeds levendiger.

Middelervijl werd er in het koor een dienst gehouden. Hij was middelervijl in de echt getreden.

Hij had ondertussen de kamer enige malen op- en neergelopen. De Engelse lakei was ondertussen een keer of wat het spreekkamertje komen binnenlopen.

Het was intussen twaalf uur geworden. Ik zal intussen mijn pijp eens stoppen.

554. INTREKKEN, HERROEPEN, AFSCHAFLEN.

Een verordening, wet, gewoonte, enz. te niet doen of buiten gebruik stellen.

Intrekken en herroepen wijzen op een tenietdoening door de bevoegde overheid of door een bepaald persoon.

Intrekken duidt meer op een handeling uit eigen beweging, terwijl **herroepen** dikwijls gebeurt onder dwang van anderen.

Afschaffen kan geschieden langs wettige weg, maar ook tengevolge van de veranderde tijdsomstandigheden. Het wordt dus ook vooral gezegd van gewoonten, gebruiken of instellingen die verouderd zijn.

Het wijzigen, opheffen en intrekken van een bestaande regeling. Het intrekken van de cultuurwet. Het wetsvoorstel werd weer ingetrokken.

De koning zal de maatregelen herroepen. Laat mij dat onbezonnen oordeel plechtig herroepen. Zij heeft haar lastertaal herroepen.

Willem de Tweede schafte deze gewoonte af. Te Aalst en te Kortrijk schafte hij de dienstbaarheid af. De misbruiken, welke in het hof bestonden, werden dadelijk afgeschaft.

555. INZIEN, BEGRIJPEN, BEVROEDEN, DOORGRONDEN, DOORZIEN.

Iets goed doorzien en verstaan.

Inzien duidt dit meer algemeen aan.

Synoniemen

VOORBERICHT

Synoniemen zijn niet alleen gelijkbetekenende woorden, die elkaar volkomen dekken en dan ook in alle omstandigheden onverschillig kunnen gebruikt worden, maar vooral zinverwante woorden, d. w. z. woorden die veel overeenkomst hebben in de betekenis, die ook wel een hoofdbegrip met elkander gemeen hebben, maar die zich toch door een grotere of kleinere wijziging der betekenis onderscheiden, zodat men niet het ene woord voor het andere kan gebruiken.

Slechts zelden drukken twee woorden volkomen dezelfde gedachte uit en men zal dus begrijpen, dat de kennis van de synoniemen een belangrijk onderdeel vormt van de taalstudie, met het oog op het juist en van pas gebruiken van de woorden.

Nochtans zijn in onze taal slechts weinig werken hierover verschenen. De belangrijkste uitgaven op dit gebied waren het thans verouderde « Woordenboek der Nederlandsche Synoniemen » door Weiland en Landré ('s Gravenhage, 1821) en het « Handwoordenboek van Nederlandsche synoniemen » door J. Hendriks (Tiel, 1883), dat beknopt maar duidelijk een groot aantal synoniemen behandelt.

Bij de samenstelling van dit werk hebben wij dit laatste dan ook vaak geraadpleegd, evenals het groot Nederlands Woordenboek door de Vries en te Winkel, dat de juiste betekenis der woorden in al hun schakeringen weergeeft.

Wij zijn er ons wel van bewust, dat een werk als dit onvolledig en onvolmaakt is, maar hopen toch eenmaal de volledigheid te benaderen. Daarom doen wij een beroep op de gebruikers van dit werk, om ons hun opmerkingen te willen medelen, opdat in een latere druk eventuele aanvullingen en verbeteringen kunnen opgenomen worden.

J. CAUBERGHE

nederlandse taalschat

NEDERLANDSE TAALSCHAT

SPREEKWOORDEN
SPREEKWIJZEN
SYNONIEMEN
CITATEN

BREPOLS

BREPOLS

